

Hodnoticí aktivita

Způsoby vyjadřování zdvořilosti

Anotace

V jazykovém vzdělávání bychom jako učitelé měli vytvářet široký prostor pro rozvoj komunikačních dovedností, a to i při hodnocení žáků. Prostřednictvím následující hodnoticí aktivity ověříme, do jaké míry žáci funkčně pracují se způsoby jazykového vyjadřování zdvořilosti, zda dokážou v komunikaci s ostatními lidmi dobře rozlišovat formální a neformální komunikační situace a vhodně v nich jazykově reagovat.

Komplexní systém hodnocení, CZ.02.3.68/0.0/0.0/15_001/0000751

Věk – cílová skupina

1. stupeň ZŠ

Časová dotace (rozsah výuky)

1 vyučovací hodina

Znalostní a kompetenční předpoklady žáků

Schopnost mluvit s druhými.

Schopnost ústně vyjádřit oslovení.

Schopnost věcně a aktivně naslouchat druhým.

Prostorové a materiální požadavky na realizaci

Uspořádání žáků ve třídě tak, aby bylo možné realizovat krátké rozhovory s tím, že ostatní žáci je pozorují.

Nastříhané papírky

Vzdělávací obor

Český jazyk a literatura

Očekávaný výstup

ČJL-3-1-03 respektuje základní komunikační pravidla v rozhovoru.

Hodnocená klíčová kompetence

Kompetence komunikační: formuluje a vyjadřuje své myšlenky a názory v logickém sledu, vyjadřuje se výstižně, souvisle a kultivovaně v písemném i ústním projevu.

Kompetence sociální a personální: podílí se na utváření příjemné atmosféry v týmu, na základě ohleduplnosti a úcty při jednání s druhými lidmi přispívá k upevnování dobrých mezilidských vztahů, v případě potřeby poskytne pomoc nebo o ni požádá.

Podrobnější informace k hodnoceným schopnostem a dovednostem klíčové kompetence

Při řešení hodnotící aktivity učitel/ka sleduje a vyhodnocuje následující dovednosti:

- jakým způsobem žák v ústním projevu naváže kontakt s komunikačním partnerem
 - **osvojená dovednost:** dovede navázat kontakt vhodným pozdravem a oslovením dle různých komunikačních partnerů

- žák v ústním projevu výstižně formuluje obsah sdělení
 - **osvojená dovednost:** dovede odlišit kontaktní prostředky ve formální a neformální komunikaci a funkčně je využívat
- žák dovede obsah ústního sdělení přizpůsobit adresátovi
 - **osvojená dovednost:** v dialogu rozlišuje formální a neformální komunikaci a přizpůsobuje tomu výběr verbálních i neverbálních jazykových prostředků

Součásti hodnoticí aktivity

- Způsoby vyjadřování zdvořilosti – hodnocení

Struktura a organizace realizace hodnoticí aktivity

Způsob reprodukčního ověření:

1. Úloha vychází z následující situace: Učitelka, která ve třídě žákům běžně tyká, přijde do třídy a začne žáky oslovovat vykáním. Tomuto typu oslovení přizpůsobí celkový obsah promluvy.

Př.: Dobrý den, posad'te se. Mohl byste mi prosím, pane Nováku, přinést žákovskou knížku s omluvenkou? Děkuji. Posad'te se. Připravte si pracovní sešity... apod.

2. Po skončení navozené situace otázkami zjišťujeme reakci žáků na netradiční komunikační zkušenost/situaci:

- *Jak jste se cítili, když jsem dneska začala ve třídě mluvit?*
- *Jak se změnila nálada ve třídě? Co jste si mysleli, že se to stalo? apod.*

Otázkami učitel reaguje na konkrétní odpovědi žáků, mohou být různé, třeba budou žáci schopni postihnout i skutečnost, že pro ně byla změna v komunikaci prostředkem komiky (vše je žádoucí podnět).

- *Už jste se někdy ocitli v takové situaci, kdy na vás takhle někdo mluvil? S kým jste hovořili?*
- *Popište nějakou situaci, kdy mezi sebou lidé mluví tak jako já dneska s vámi.*

(V této fázi ověřujeme, zda si žáci uvědomují rozdíl mezi tykáním a vykáním ve vztahu ke konkrétnímu adresátovi.)

- *Jakým způsobem se takové promluvy realizují?*
- *Vysvětlíte svými slovy, jak se výpověď při tykání a vykání proměňuje. (Jaká slova se mění při tykání a vykání?)*

(V této fázi ověřujeme pojmy tykání a vykání, souvislost užití slovesné osoby a čísla – nikoli terminologicky.)

- *Proč například panu řediteli vykáte a mamince tykáte?*
- *Proč Pepík své babičce tyká a Jirka, když k Pepovi přijde, jí vykává?*
- *Jak se cítíte, když vám někdo tyká nebo vykává?*

- Proč se tyto formy v komunikaci používají?

(Ověřujeme, zda si žáci osvojili, že vykání je formou formálního společenského styku – úcta, odstup, slušnost, respekt apod. – a tykání neformálního.)

Cílem popsaného způsobu ověřování je, aby žáci sami postihli situace, v nichž je vhodné – a to u této věkové kategorie především při mluvené komunikaci – používat konkrétní formy oslovení pomocí 2. osoby jednotného čísla a jakou mají funkci.

Způsob produkčního ověření:

3. Žáci dostanou za úkol ve dvojicích vytvářet různé komunikační situace, v nichž využívají společensky neformální nebo formální oslovení. Případně mohou vytvořit krátké scénky, které sehrají před zbytkem třídy.

Na nastříhané papírky učitel napíše různé typy mluvčích (**např. babička kamaráda, youtuber, herec, tatínek aj.**). Žáci si vylosují papírek s typem mluvčího, adresátem je vždy druhý žák.

Při ověřování může učitel nabízet na papírcích také specifické komunikanty, u nichž není vždy jednoduché rozhodnout o společenské formě oslovení, nebo přesněji řečeno budou mezi dětmi rozdíly v jeho užívání vzhledem k rozdělení sociálních rolí: **soused/sousedka, trenér ve sportovním oddílu, asistentka pedagoga.**

Děti pak ve dvojicích vytváří různé komunikační situace na různé téma, v nichž využívají společensky neformální nebo formální oslovení.

(Učitel vyhodnocuje volbu jazykových prostředků vzhledem k adresátovi – stejně jako v reprodukční fázi ověřování – a zároveň sleduje zdvořilostní kontext dialogů – tím se ověřuje kompetence sociální a personální.)

Rozsah hodnocení

Lze hodnotit všechny žáky.

Obměna hodnoticí aktivity ve výuce

Didaktický postup lze použít i v jiných výukových situacích, např. v rámci tématu stratifikace národního jazyka (národní jazyk, spisovný jazyk, hovorová čeština, dialekt, interdialekt, obecná čeština, slang, argot). Variace postupu jsou vždy přímo závislé na volbě adekvátních textů.